

REPRODUKCE KAŽDODENNÍHO ŽIVOTA

Fredy Perlman

Reprodukce každodenního života – Predy Perlman

Vydala Asociace ALERTA v Mostě, v září 2012 // alerta@safe-mail.net // alerta.cz

Text původně vyšel v Kalamazoo, v roce 1969

REPRODUKCE KAŽDODENNÍHO ŽIVOTA

Fredy Perlman

***Asociace ALERTA
září 2012***

***alerta.cz
alerta@safe-mail.net***

„Cílem tohoto společenství a těchto jedinců je **reprodukce těchto specifických výrobních prostředků** a těchto jedinců s jejich zvláštními znaky a se společenskými strukturami a vztahy, které je determinují a které oni aktivně podporují.“

„Všichni vám vykládají, že principiálně – to jest jako abstraktní ideje – konkurence, monopol atd. jsou jedinou základnou života, ale že v praxi nejsou úplně dokonalé. Všichni chtějí konkurenci bez smrtících dopadů konkurence. Všichni chtějí nemožné, jmenovitě,

podmínky buržoazní existence bez nutných důsledků těchto podmínek. Nikdo z nich nechápe, že buržoazní forma výroby je historická a přechodná stejně, jako jí byla feudální forma. Tato chyba vzniká z faktu, že buržoazní člověk je pro ně jedinou možnou základnou každé společnosti. Nedokáží si představit společnost, v níž lidé přestali být buržoazní.“

Každodenní praktická činnost příslušníka kmene reprodukuje, nebo-li zachovává, kmen. Nejedná se o pouhou fyzickou reprodukci, ale také o reprodukci společenskou. Svými dennodenními činnostmi příslušníci kmene nereprodukuje jen skupinu lidských bytostí. Reprodukují kmen, čili konkrétní **společenskou formu**, v jejímž rámci tato skupina lidských bytostí vykonává **specifické** činnosti **specifickým** způsobem. Narozdíl od produkce medu, která je výsledkem „přirozenosti“ včely, specifické činnosti příslušníků kmene nejsou výsledkem „vrozených“ znaků lidí, kteří je vykonávají. Každodenní život opakovaný a zachovávaný příslušníkem kmene je specifickou **společenskou** reakcí na konkrétní materiální a historické podmínky.

Každodenní činností otroků se reprodukuje otrokářství. Svými dennodenními činnostmi otroci nereprodukuje sami sebe a své pány pouze fyzicky. Reprodukují také nástroje, jimiž je pán potlačuje, a své vlastní podřízenecké návyky ve vztahu k pánově autoritě. Lidem, kteří žijí v otrokářské společnosti, připadá vztah pán-otrok jako přirozený a věčný.

Lidé se však pány ani otroky nerodí. Otrokářství je specifickou společenskou formou a lidé se jí podvolují jen za velmi zvláštních materiálních a historických podmínek.

Praktická každodenní činnost námezdně pracujícího reprodukuje námezdní práci a kapitál. Svými dennodenními činnostmi „moderní“ lidé, stejně jako příslušníci kmene a otroci, reprodukují obyvatele, společenské vztahy a ideje své společnosti. Reprodukují **společenskou formu** každodenního života. Tak, jako kmen a otrokářství, ani kapitalistický systém není ani přirozenou ani konečnou formou lidské společnosti. Stejně jako starší společenské formy i kapitalismus je specifickou reakcí na materiální a historické podmínky.

Narozdíl od starších forem společenské činnosti, každodenní život v kapitalistické společnosti **systematicky** přeměňuje materiální podmínky, na něž byl kapitalismus původně reakcí. Některé z materiálních mezí lidské činnosti postupně přecházejí pod kontrolu lidí. Na velice vysoké úrovni industrializace si praktická činnost vytváří své vlastní materiální podmínky, ale také svoji společenskou formu. Předmětem této analýzy tudíž není jen to, jak praktická činnost v kapitalistické společnosti reprodukuje kapitalistickou společnost, ale rovněž to, jak sama tato činnost odstraňuje materiální podmínky, na něž je kapitalismus reakcí.

Každodenní život v kapitalistické společnosti

Společenská forma pravidelných lidských činností v kapitalismu je reakcí na určitou materiální a dějinnou situaci. Materiální a historické podmínky sice vysvětlují původ kapitalistické formy, ale nevysvětlují, proč tato forma nadále trvá, i když výchozí situace pomíjí. Koncept „kulturní prodlevy“ není vysvětlením dalšího trvání společenské formy poté, co pominuly výchozí podmínky, na něž reagovala. Tento koncept je pouze názvem pro kontinuitu společenské formy. Když ale koncept „kulturní prodlevy“ vystupuje jako název „společenské síly“, která určuje lidskou činnost, pak se jedná o tmářství, které výsledek lidských činností prezentuje jako vnější sílu, jež je mimo kontrolu lidí. A to platí i pro jiné koncepty než jen pro „kulturní prodlevu“. Řada z termínů používaných Marxem k popisu lidských činností byla povýšena do postavení vnějších a dokonce „přirozených“ sil, které určují lidskou činnost. Koncepty jako „třídní boj“, „výrobní vztahy“ a zejména „dialektika“ tudíž v teoriích některých „marxistů“ hrají stejnou úlohu, jakou „původní hřích“, „osud“ a „ruka Boží“ hrály v teoriích středověkých mystifikátorů.

Při výkonu svých dennodenních činností příslušníci kapitalistické společnosti uskutečňují dva procesy zároveň: reprodukují formu svých činností a odstraňují materiální podmínky, na něž původně byla tato forma činnosti reakcí.

Oni o tom, ale nevědí, že tyto procesy uskutečňují. Jejich vlastní činnosti pro ně nejsou průhledné. Žijí v iluzi, že jejich činnosti jsou reakcemi na přírodní podmínky, jež jsou mimo jejich kontrolu, a nevidí, že oni sami jsou autory těchto podmínek. Úkolem kapitalistické ideologie je udržovat tuto roušku, která lidem brání vidět, že jejich vlastní činnosti reprodukují formu jejich každodenního života. Úkolem kritické teorie je odhalovat činnosti každodenního života, zprůhledňovat je, zviditelňovat v dennodenních činnostech lidí reprodukci společenské formy kapitalistické činnosti.

V kapitalismu se každodenní život skládá z navzájem souvisejících činností, které reprodukují a rozšiřují kapitalistickou formu společenské činnosti. Prodej pracovní doby za určitou cenu (mzda), vtělení pracovní doby do komodit (prodejného zboží, a to jak hmatatelného, tak nehmatatelného), spotřeba hmatatelných a nehmatatelných komodit (jako spotřebního zboží a spektaklů) – tyto činnosti, které charakterizují každodenní život v kapitalismu, nejsou projevy „lidské přirozenosti“ a nejsou ani na lidi uvaleny silami, jež jsou mimo jejich kontrolu.

Má-li se za to, že člověk je „od přírody“ nenápaditý příslušník kmene a nápaditý obchodník, poddajný otrok a hrdý řemeslník, nezávislý lovec a závislý námezdně pracující, pak je buď lidská „přirozenost“ prázdným pojmem, anebo závisí na materiálních a historických podmínkách a je fakticky reakcí na tyto podmínky.

Odcizení živé činnosti

V kapitalistické společnosti nabírá tvořivá činnost formu výroby komodit, čili výroby zpeněžitelného zboží, a výsledky lidské činnosti nabírají formu komodit. Zpeněžitelnost nebo-li prodejnost je univerzálním rysem veškeré praktické činnosti a všech výrobků. Produkty lidské činnosti, které jsou nezbytné k přežití, mají formu prodejného zboží: jsou k mání pouze výměnou za peníze. A peníze jsou k mání pouze výměnou za komodity. Jestliže velké množství lidí přijme tato společenská pravidla jako legitimní, přijme-li pravidlo, že komodity jsou nutným předpokladem peněz a že peníze jsou nutným předpokladem přežití, pak se stává vězněm bludného kruhu. Jelikož nemají žádné komodity, jejich jediným východiskem z tohoto kruhu je považovat za komodity sami sebe, části sebe samých. A fakticky se jedná o příznačné „řešení“, které na sebe lidé uvalují, když čelí specifickým materiálním a historickým podmínkám. Za peníze nesměňují svá těla ani části svých těl. Za peníze směňují tvořivý obsah svých životů, svoji praktickou dennodenní činnost.

Jakmile lidé přijmou peníze jako ekvivalent života, stává se z prodeje živé činnosti podmínka jejich fyzického a společenského přežití. Život se směňuje za přežití. Tvorba a výroba začínají znamenat prodanou činnost.

Činnost člověka je „produktivní“ – užitečná pro společnost – pouze tehdy, je-li činností prodanou. A člověk sám je produktivním příslušníkem společnosti jen tehdy, jsou-li činnosti jeho každodenního života činnostmi prodanými. Jakmile lidé přijmou tyto podmínky směny, dennodenní činnost získává formu všeobecné prostituce.

Prodaná tvořivá síla, nebo-li prodaná dennodenní činnost, má formu **práce**. Práce je historicky specifickou formou lidské činnosti. Práce je abstraktní činností, která má jen jednu vlastnost – lze ji zpeněžit, lze ji prodat za určité množství peněz. Práce je **netečnou** činností: netečnou ke konkrétnímu prováděnému úkolu a netečnou ke konkrétnímu subjektu, k němuž úkol směřuje. Kopáčství, tiskařství a řezbářství jsou sice odlišné činnosti, ale v kapitalistické společnosti jsou všechny tři **prací**. Práce je jednoduše „vyděláváním peněz“. Živá činnost, která má formu práce, je prostředkem k vydělání peněz. Ze života se tak stává **prostředek přežití**.

Tato ironická výměna rolí není dramatickým vyvrcholením nějakého nápaditého románu. Je faktem každodenního života v kapitalistické společnosti. Přežití, čili sebezáchova a reprodukce, není prostředkem k tvořivé praktické činnosti, nýbrž přesně naopak. Tvořivá činnost ve formě **práce**, čili **prodaná činnost**, je **bolestnou nutností** k přežití. Práce je prostředkem k sebezáchově a reprodukci.

Prodej živé činnosti přináší další výměnu úloh. Prodejem se z práce jednoho jedince stává „vlastnictví“ druhého, přivlastňuje si ji druhý, dostává se pod kontrolu druhého. Jinými slovy, činnost jedné osoby se stává činností druhé, činností jejího vlastníka. **Odcizuje se** osobě, která ji vykonává. A tak se něčí **život**, jedincovy výkony ve světě, změna, kterou jeho život způsobuje v životě lidstva, netransformují jen do **práce**, bolestné podmínky přežití. Transformují se do odcizené činnosti, činnosti vykonávané kupcem dané práce. Staviteli v kapitalistické společnosti nejsou architekti, inženýři, podavači. Stavitelem je člověk, jenž kupuje jejich práci. Jejich projekty, výpočty a pohyby jsou jim cizí. Jejich živá činnost, jejich výkony, patří jemu.

Akademičtí sociologové, kteří prodej práce berou jako samozřejmost, chápou toto odcizení práce jako pocit: dělníkova činnost „se jeví“ jako dělníkovi cizí, „zdá se“, že ji kontroluje někdo jiný. Každý dělník však může akademickým sociologům vysvětlit, že odcizení není ani pocit ani myšlenka v dělníkově hlavě, ale reálný fakt dělníkova každodenního života. Prodaná činnost je dělníkovi **fakticky** cizí. Jeho práci **fakticky** kontroluje její kupec.

Výměnou za svoji prodanou činnost dělník dostává peníze, v kapitalistické společnosti obecně přijímaný prostředek k přežití. Za tyto peníze si může koupit komodity, věci, ale svoji činnost si zpět koupit nemůže. Čímž se odhaluje „díra“ v penězích jakožto „univerzálním ekvivalentu“. Osoba může prodávat komodity za peníze a ty stejné komodity si může za peníze koupit. Může za peníze prodávat svoji živou činnost, ale nemůže si svoji živou činnost za peníze koupit.

Dělník si za své mzdy kupuje především spotřební zboží, které mu umožňuje přežít a reprodukovat jeho pracovní sílu tak, aby ji mohl dál prodávat. A spotřební zboží jsou spektakly, objekty pasivního obdivu. Dělník spotřebovává a obdivuje produkty lidské činnosti pasivně. Neexistuje ve světě jako aktivní činitel, který jej mění. Jako bezmocný, nemohoucí divák může tomuto stavu bezmocného obdivu říkat „štěstí“ a jelikož práce je **bolestná**, může toužit, aby byl „šťastný“ – čili nečinný – celý svůj život (což by bylo podobné, jako kdyby se narodil mrtvý). Komodity – spektakly – **jej požívají**. Svoji životní energii vyčerpává v pasivním obdivu, požívají jej věci. V tomto smyslu čím více má, tím méně je. (Jedinec sice může tuto „smrt v životě“ překonávat okrajovou tvořivou činností, ale lidstvo nikoli – kromě zrušení kapitalistické formy praktické činnosti, zrušení námezdní práce a tedy de-odcizení tvořivé činnosti.)

Fetišizace komodit

Odcizováním své činnosti a jejím vtělováním do komodit – hmotných schránek lidské práce – se reprodukují lidé a vytváří kapitál. Z hlediska kapitalistické ideologie a zejména akademické ekonomie je toto tvrzení nepravdivé: komodity „nejsou jen produktem práce“, produkují je prvopočáteční „výrobní faktory“: půda, práce a kapitál – kapitalistická Svatá trojice – přičemž hlavním „faktorem“ je zjevně hrdina tohoto kusu, kapitál.

Účelem této plytké Trojice není analýza, neboť tito odborníci nejsou placeni za analýzu. Platí je za mlžení, za maskování společenské formy praktické činnosti v kapitalismu, aby skryli skutečnost, že výrobci reprodukují sami sebe, své vykořisťovatele i nástroje, s nimiž jsou vykořisťováni. Vzorec Trojice ale není zrovna přesvědčivý. Je zřejmé, že **půda** není o nic více výrobcem komodit než voda, vzduch nebo slunce. Kromě toho **kapitál** – jenž je zároveň názvem společenského vztahu mezi dělníky a kapitalisty, výrobních nástrojů vlastněných kapitalistou a peněžního ekvivalentu jeho nástrojů a „nehmotných statků“ – neprodukuje nic více než ejakulace, které akademičtí ekonomové formují do publikovatelné podoby. Dokonce i výrobní nástroje, které jsou kapitálem jednoho kapitalisty, jsou prvopočátečním „výrobním faktorem“ jen tehdy, vidíme-li skrze klapky na očích pouze jednu izolovanou kapitalistickou firmu, neboť pohled na celou ekonomiku odhaluje, že kapitál jednoho kapitalisty je materiální schránkou práce odcizené jinému kapitalistovi. Vzorec Trojice není příliš přesvědčivý. Svůj úkol mlžení však plní posouváním podmětu otázky: místo toho, aby se ptali, proč má v kapitalismu činnost lidí formu námezdní práce, potencionální analytikové kapitalistického každodenního života se mění v akademické salónní marxisty, kteří se ptají, zda práce je či není jediným „výrobním faktorem“.

Ekonomie (a kapitalistická ideologie obecně) tedy bere půdu, peníze a produkty práce jako věci, které mají moc vyrábět, tvořit hodnotu, pracovat pro své vlastníky, transformovat svět. Marx tomu říkal **fetišismus**, jenž charakterizuje každodenní představy lidí, a jež ekonomie pozvedá na úroveň dogmatu. Pro ekonoma jsou živí lidé **věci** („výrobní faktory“) a věci **žijí** (peníze „pracují“, kapitál „vyrábí“).

Uctíváč fetiše připisuje produkt své vlastní činnosti svému fetiši. V důsledku přestává vynakládat svoji vlastní **sílu** (sílu měnit přírodu, sílu určovat formu a obsah svého každodenního života) a vynakládá pouze ty „síly“, které připisuje svému fetiši („síla“ kupovat komodity). Jinými slovy, uctíváč fetiše sám sebe oslabuje a potenci připisuje svému fetiši.

Fetiš je ale mrtvá věc a ne živá bytost – žádnou potenci nemá. Fetiš není nic víc než věc, pro kterou a skrze kterou se zachovávají kapitalistické vztahy. Záhadná moc kapitálu, jeho „moc“ vyrábět, jeho potence, nespočívá v něm samém, ale ve skutečnosti, že si lidé odcizují svoji tvořivou činnost, že svoji práci prodávají kapitalistům, že svoji odcizenou práci zhmotňují, nebo-li konkretizují, do komodit. Jinými slovy, lidé jsou kupováni produkty své vlastní činnosti, a přesto svoji činnost chápou jako činnost kapitálu a své produkty jako produkty kapitálu. Připisováním tvořivé síly kapitálu a nikoli své vlastní činnosti se zříkají své živé činnosti, svého každodenního života ve prospěch kapitálu, což znamená, že lidé se denně **dávají** zosobnění kapitálu, kapitalistovi.

Prodáváním své práce, odcizováním své činnosti, lidé dennodenně reprodukují zosobnění v kapitalismu panujících forem činnosti. Reprodukují námezdně pracujícího a kapitalistu. Tyto jedince nereprodukují pouze fyzicky, ale také společensky. Reprodukují jedince, kteří jsou prodejci pracovní síly a jedince, kteří jsou vlastníky výrobních prostředků. Reprodukují tyto jedince i tyto specifické činnosti: prodej i vlastnictví.

Pokaždé, když lidé vykonávají činnost, kterou si sami neurčili a nemají nad ní kontrolu; pokaždé, když platí za zboží, které vyrobili, penězi, jež obdrželi výměnou za svoji odcizenou činnost; pokaždé, když pasivně obdivují produkty své vlastní činnosti jako cizí předměty pořízené za jejich peníze; vdechují kapitálu nový život a likvidují své vlastní životy.

Cílem tohoto procesu je reprodukce vztahu mezi dělníkem a kapitalistou. To však není cílem jednotlivých činitelů zapojených do tohoto procesu. Jejich činnosti pro ně nejsou průhledné. Jejich oči lpí na **fetiš**, který stojí mezi činem a jeho výsledkem. Jednotliví činitelé lpí očima na **věcech**, přesně na těch věcech, pro něž jsou kapitalistické vztahy ustaveny. Cílem dělníka jakožto výrobce je směnit svoji každodenní práci za peníze-mzdu. Jeho cílem je přesně ta věc, skrze kterou se znovu a znovu ustavuje jeho vztah ke kapitalistovi, ta věc, skrze kterou reprodukuje sám sebe jakožto námezdně pracujícího a toho druhého jako kapitalistu. Dělník jako spotřebitel směňuje své peníze za produkty práce, přesně ty věci, které kapitalista musí prodat, aby realizoval svůj kapitál.

Každodenní přeměnu živé aktivity v kapitál sice **zprostředkovávají** věci, ale **neprovádějí** ji. Uctíváče fetiše to ale neví. Pro něj jsou práce a půda, nástroje a peníze, podnikatelé a bankéři všechno „faktory“ a „činitelé“. Když lovec s amuletem na krku skolí kamenem jelena, může amulet považovat za zásadní „faktor“ svého úspěšného lovu a dokonce i za zásadní „faktor“ výskytu jelena jakožto předmětu lovu. Je-li zodpovědným a školeným uctíváčem fetiše, bude svoji pozornost věnovat svému amuletu, živit jej péčí a obdivem. Aby zlepšil materiální podmínky svého života, vylepší způsob, kterým svůj fetiš nosí, a nikoli svůj hod kamenem. V bezvýchodné situaci dokonce může svůj amulet poslat, aby za něj „lovil“. Jeho každodenní činnosti jsou pro něj neprůhledné: když se dobře nají, nevidí, že jídlo mu zajistila jeho vlastní akt hodů kamenem a nikoli nějaká akce amuletu. Když hladoví, nevidí, že příčinou jeho hladu je jeho vlastní akt uctívání amuletu, kterému se věnuje místo lovu, a nikoli hněv jeho fetiše.

Fetišizace komodit a peněz, zamlžování dennodenních činností člověka, náboženství každodenního života, které živou činnost připisuje neživým věcem, není duševním rozmarem zrozeným v lidské představivosti. Jeho původem je charakter společenských vztahů v kapitalismu. Lidé se k sobě navzájem fakticky vztahují skrze věci. Fetiš je vlastně jejich příležitostí ke kolektivnímu jednání a skrze něj reprodukuje svoji činnost. Tuto činnost ale neprovádí fetiš. Není to kapitál, kdo transformuje suroviny a kdo vyrábí zboží. Kdyby živá činnost netransformovala různé materiály, zůstaly by nepřeměněnou, nehybnou, mrtvou hmotou. Kdyby lidé nebyli ochotni dál prodávat svoji živou činnost, odhalila by se nemohoucnost kapitálu. Kapitál by přestal existovat. Jediné, co by mu zbylo, by byla síla připomínat lidem pomínivší formu každodenního života charakterizovanou dennodenní všeobecnou prostitucí.

Dělník si odcizuje svůj život, aby jej zachoval. Kdyby svoji živou činnost neprodával, nemohl by dostat mzdu a nemohl by přežít.

Není to však mzda, co z odcizení dělá podmínku přežití. Kdyby lidé nebyli kolektivně ochotni prodávat své životy, kdyby byli připraveni převzít kontrolu nad svými vlastními činnostmi, všeobecná prostituce by nebyla podmínkou přežití. Je to ochota lidí dál prodávat svoji práci a ne **věci**, za něž ji prodávají, co dělá z odcizení živé činnosti nutnou podmínku zachování života.

Kapitalista si kupuje živou činnost prodávanou dělníkem. A jen tato živá činnost vdechuje kapitálu život a činí jej „produktivním“. Kapitalista, „vlastník“ surovin a výrobních nástrojů, prezentuje přírodní předměty a produkty práce druhých lidí jako své „soukromé vlastnictví“. Jenže kapitalistovo „soukromé vlastnictví“ nevytváří záhadná síla kapitálu. Je to živá činnost, co vytváří „vlastnictví“, a „soukromým“ jej činí forma této činnosti.

Přeměna živé činnosti v kapitál

K přeměně živé činnosti v kapitál denně dochází **skrze** věci, ale **neprovádějí ji** věci. Věci, které jsou produktem lidské činnosti se **zdají** být aktivními činiteli, protože k

realizaci činností a styků dochází kvůli věcem a skrze věci, a protože pro lidi jejich činnosti nejsou průhledné. Pletou si zprostředkující předmět s příčinou.

V kapitalistickém výrobním procesu dělník svoji odcizenou životní energii vtěluje, nebo-li zhmotňuje, do neživého předmětu, a to za pomoci nástrojů, které jsou ztělesněními činnosti druhých lidí. Složité průmyslové nástroje ztělesňují duševní a manuální činnost bezpočtu generací vynálezců, zlepšovatelů a výrobců ze všech koutů světa a z různorodých forem společnosti. Samy o sobě jsou nástroje neživé předměty. Jsou sice materiálními ztělesněními živé činnosti, ale samy nejsou živé.

Jediným aktivním činitelem ve výrobním procesu je živý dělník. Používá produkty práce druhých lidí a takříkajíc je naplňuje životem, ale svým životem. Jedince, kteří do jeho nástroje uložili svoji živou činnost, vzkřísit nedokáže. Nástroj mu může dovolit, aby za stanovený čas odvedl více práce a v tomto smyslu může zvýšit jeho produktivitu. Ale pouze živá práce, která dokáže produkovat, může být produktivní.

Například, když průmyslový dělník ovládá elektrický soustruh, používá produkty práce generací fyziků, vynálezců, elektroinženýrů, výrobců soustruhů. Zjevně je produktivnější než řemeslník, který tentýž předmět opracovává ručně. Rozhodně to však není „kapitál“, jenž má k dispozici průmyslový dělník, kdo je „produktivnější“ než řemeslníkův „kapitál“. Kdyby se generace intelektuální a manuální činnosti nevtělily do elektrického soustruhu, kdyby průmyslový dělník musel vynalézt soustruh, elektřinu a elektrický soustruh, pak by mu trvalo několik životů, než by na elektrickém soustruhu vysoustružil jeden jediný předmět, a ani sebevětší množství kapitálu by jeho produktivitu nezvýšilo nad produktivitu řemeslníka, který předmět opracovává ručně.

Pojem „produktivita kapitálu“ a zejména podrobné měření této „produktivity“ jsou vynálezy ekonomické „vědy“, onoho náboženství kapitalistického každodenního života, které vyčerpává lidskou energii uctíváním ústředního fetišu kapitalistické společnosti, jeho obdivováním a lichocením mu. Středověcí kolegové těchto „vědců“ prováděli přesná měření výšky a šířky andělů nebeských, aniž by si kdy položili otázku, co jsou to vlastně andělé nebo nebe, a jejich existenci považovali za samozřejmou.

Výsledkem dělníkovy prodané činnosti je výrobek, který mu nenáleží. Tento výrobek je ztělesněním jeho práce, zhmotněním části jeho života, schránkou obsahující jeho živou činnost, ale nepatří mu. Je mu stejně cizí jako jeho práce. Nerozhodl se sám, že jej vyrobí, a když je hotový, nedisponuje s ním. Chce-li jej, musí si jej koupit. To, co vyrobil, tedy není jednoduše výrobek s určitými užitečnými vlastnostmi. K tomu by totiž nemusel prodávat kapitalistovi svoji práci výměnou za mzdu. Stačilo by mu jen vzít si potřebné materiály a dostupné nástroje a veden svými úmysly i limitován svými znalostmi a schopnostmi by materiály opracoval.

Je zřejmé, že dnes takto může jedinec jednat pouze okrajově. Lidé si totiž budou moci dostupné materiály a nástroje osvojit až po svržení kapitalistické formy činnosti.

V podmínkách kapitalismu dělník vyrábí produkt s velice specifickou vlastností – prodejností. Jeho odcizená činnost produkuje **komoditu**.

Protože kapitalistická výroba je výrobou komodit, tvrzení, že cílem tohoto procesu je uspokojování lidských potřeb, je falešné. Je to jen pouhý pokus o rozumové zdůvodnění a obhajobu. „Uspokojování lidských potřeb“ není cílem ani kapitalisty ani dělníka zapojených do výroby a není ani výsledkem celého procesu. Dělník prodává svoji práci, aby dostal mzdu. Vůči konkrétnímu obsahu práce je netečný. Svoji práci si odcizuje v kapitalistův prospěch a ten mu výměnou za ni dává mzdu bez ohledu na to, kolik lidských potřeb mohou kapitalistovy výrobky uspokojit. Kapitalista nakupuje práci a zapojuje ji do výroby, aby získal komodity, které lze prodat. Vůči konkrétním vlastnostem výrobku je netečný, stejně jako je netečný vůči potřebám lidí. Na výrobku jej nezajímá nic jiného, než za kolik jej prodá, a na lidských potřebách jej zajímá jen to, kolik si lidé daného výrobku budou „potřebovat“ koupit a jak je lze propagandou a psychologickým tlakem přimět, aby jej „potřebovali“ víc. Cílem kapitalisty je uspokojit **svoji** potřebu reprodukce a zvětšování kapitálu a výsledkem procesu je širší reprodukce námezdní práce a kapitálu (což nejsou „lidské potřeby“).

Kapitalista komoditu vyrobenou dělníkem směňuje za specifické množství peněz. Komodita je **hodnotou**, která se směňuje za ekvivalentní **hodnotu**. Jinými slovy, živá i minulé práce zhmotněná ve výrobku může existovat ve dvou odlišných, a přesto ekvivalentních formách – v komoditách a v penězích – nebo v **hodnotě**, která je oběma společná. To ale neznamená, že hodnota je práce. Hodnota je společenská **forma** zpředmětněné (zhmotněné) práce v kapitalistické společnosti.

V kapitalismu se společenské vztahy nenavazují přímo. Navazují se skrze hodnotu. Každodenní činnost se nesměňuje přímo. Směňuje se **ve formě hodnoty**. A proto, co se v kapitalismu děje s živou činností, nelze vysledovat pozorováním činnosti samé, ale pouze sledováním metamorfóz hodnoty.

Když lidská činnost nabírá formu **práce** (odcizené činnosti), získává vlastnost směnitelnosti. Získává formu hodnoty. Jinými slovy, práci lze směnit za „ekvivalentní“ množství peněz (mzdy). Samo záměrné odcizování živé činnosti, které příslušníci kapitalistické společnosti považují za nezbytné k přežití, reprodukuje kapitalistickou formu, v jejímž rámci je odcizení nezbytné k přežití. Protože živá činnost má formu hodnoty, produkty této činnosti musí mít rovněž formu hodnoty: musí být směnitelné za peníze. Tato skutečnost je evidentní, jelikož kdyby produkty práce neměly formu hodnoty, ale například formu užitečných předmětů, jež jsou k dispozici celé společnosti, pak by buď zůstaly ležet v továrně, nebo by si je příslušníci společnosti volně brali, kdykoli by je potřebovali. V obou případech by peníze-mzdy, které dělníci dostávají, neměly žádnou **hodnotu** a živou činnost by nebylo možné **prodávat** za „ekvivalentní“ množství peněz.

Živá činnost by nemohla být odcizená. Proto, jakmile živá činnost nabere formu hodnoty, produkty této činnosti také nabírají formu hodnoty a k reprodukci každodenního života dochází skrze proměny, nebo-li metamorfózy, hodnoty.

Kapitalista prodává produkty práce na trhu. Směňuje je za ekvivalentní sumu peněz. Uskutečňuje určenou hodnotu. Konkrétní velikostí této hodnoty na konkrétním trhu je **cena** komodit. Pro akademického ekonoma je cena klíčem Svatého Petra k nebeské bráně. Stejně jako kapitál i cena se pohybuje v báječném světě, který se skládá pouze z předmětů. Předměty mezi sebou mají lidské vztahy a jsou živé. Navzájem se přeměňují, komunikují spolu, vstupují do manželského svazku a mají děti. A samozřejmě, že jen díky milosti těchto inteligentních, mocných a tvořivých předmětů mohou být lidé v kapitalistické společnosti tak šťastní.

V ekonomových ilustrovaných vyobrazeních nebeského dění dělají vše andělé a lidé nedělají vůbec nic. Lidé si prostě užívají toho, co pro ně tyto nadřazené bytosti dělají. Nejenže kapitál vyrábí a peníze pracují. Podobné činnosti mají i jiné záhadné bytosti. Takže nabídka – množství prodávaných věcí – s poptávkou – množství nakupovaných věcí – společně určují cenu – množství peněz. Když nabídka s poptávkou v určitém bodě diagramu uzavřou sňatek, narodí se vyvážená cena, která odpovídá univerzálnímu stavu blaženosti. Činnosti každodenního života vykonávají věci a lidé jsou během svého produktivního času redukováni na věci („výrobní faktory“) a ve svém „volném čase“ na pasivní pozorovatele věcí. Klady vědeckého ekonoma spočívají v jeho schopnosti připisovat výsledek každodenní lidské činnosti věcem a v jeho neschopnosti vidět za tou šaškárnou s věcmi živou činnost lidí. Pro ekonoma jsou samy věci, **skrze** které se v kapitalismu reguluje lidská činnost, matkami i syny, příčinami i důsledky jejich vlastní činnosti.

Velikost hodnoty, nebo-li cenu komodity, množství peněz, za něž se směňuje, neurčují věci, ale dennodenní činnosti lidí. Nabídka a poptávka, dokonalá a nedokonalá konkurence, nejsou nic jiného než společenské formy produktů a činností v kapitalistické společnosti. Samy o sobě nežijí. Skutečnost, že činnost je odcizená, nebo-li že pracovní doba se prodává za konkrétní sumu peněz, že má určitou hodnotu, má několik důsledků pro velikost hodnoty produktů této práce. Hodnota prodaných komodit musí být **přinejmenším** rovna hodnotě pracovní doby. To se rozumí samo s sebou, jak z hlediska jedné kapitalistické firmy, tak z hlediska společnosti jako celku. Kdyby hodnota komodit prodaných jednotlivým kapitalistou byla menší než hodnota práce, kterou si najal, pak by už jen jeho výdaje na práci byly vyšší než jeho výdělky a rychle by zkrachoval. Společensky, kdyby hodnota produkce pracujících byla nižší než hodnota jejich spotřeby, pak by pracovní síla nedokázala reprodukovat ani sebe, natož pak třídu kapitalistů.

Kdyby však hodnota komodit byla pouze rovna hodnotě na ně vynaložené pracovní doby, pak by výrobci komodit reprodukovali pouze sebe a jejich společnost by nebyla společností kapitalistickou. Jejich činností by stále mohla být výroba komodit, ale nebyla by to kapitalistická výroba komodit.

Aby práce vytvořila kapitál, musí být hodnota produktů práce větší než hodnota práce. Jinými slovy, pracovní síla musí vyrábět **nadprodukt**, nebo-li množství zboží, které sama nespotřebuje, a tento nadprodukt se musí přeměnit v **nadhodnotu**, formu hodnoty, která nepřipadne dělníkům jako mzda, ale kapitalistům jako zisk. Navíc, hodnota produktů práce musí být pořád větší, jelikož živá práce není jediným druhem práce, který se v nich zhmotňuje. Ve výrobním procesu dělníci vynakládají svoji vlastní energii, ale také ve formě nástrojů vyčerpávají uloženou práci druhých a opracovávají materiály, na něž už dříve byla vynaložena práce.

To vede k podivnému výsledku, že hodnota výrobků pracujícího a hodnota jeho mzdy mají rozdílnou velikost, nebo-li že suma peněz, kterou kapitalista obdrží, když prodá komodity vyrobené jím najatými pracujícími, se liší od sumy, kterou pracujícím zaplatí. Tento rozdíl nelze vysvětlit faktem, že je třeba platit za spotřebované materiály a náradí. Kdyby hodnota prodaných komodit byla rovna hodnotě živé práce a nástrojů, pořád by tu nebylo místo pro kapitalisty. Faktem je, že rozdíl mezi oběma velikostmi musí být dost velký nato, aby uživil třídu kapitalistů – nejen jednotlivce, ale také specifickou činnost, v níž se tito jedinci angažují, nebo-li nakupování práce. Rozdíl mezi celkovou hodnotou výrobků a hodnotou práce vynaložené na jejich výrobu je nadhodnota, semínko kapitálu.

Abychom lokalizovali původ nadhodnoty, musíme prozkoumat, proč je hodnota práce nižší než hodnota jí vyrobených komodit. Dělníkova odcizená činnost s pomocí nástrojů mění materiály a produkuje určité množství komodit. Až se však tyto komodity prodají a zaplatí se za spotřebované materiály a nástroje, dělníci v podobě mzdy nedostanou zbylou hodnotu svých výrobků. Dostanou méně. Jinými slovy, během každého pracovního dne dělníci vykonají určité množství neplacené práce – **nucené práce**, za kterou nedostanou žádný ekvivalent.

Vykonávání této neplacené práce, této nucené práce, je další „podmínkou přežití“ v kapitalistické společnosti. Avšak stejně jako odcizení ani tato podmínka není dána od přírody. Je dána kolektivní praxí lidí, jejich každodenními činnostmi. Před vznikem odborů se jednotlivý dělník smířil s každým množstvím nucené práce, které bylo k mání, jelikož odmítnout práci by znamenalo, že jiní dělníci nabízené podmínky směny přijmou a onen jedinec nedostane žádnou mzdu. Dělníci si navzájem konkurovali v soutěži o mzdy nabízené kapitalisty.

Když dělník práce nechal, protože mzda byla nepříjemně nízká, nezaměstnaný dělník byl ochotný jej nahradit, jelikož pro nezaměstnané je malá mzda pořád vyšší než žádná mzda. Kapitalisté této konkurenci mezi dělníky říkali „svobodná práce“ a sami přinášeli velké oběti, aby svoboda dělníků zůstala zachována, neboť právě tato svoboda zabezpečovala kapitalistovu nadhodnotu a umožňovala mu akumulovat kapitál. Žádný dělník si nekladl za cíl vyrábět více zboží, než

zač byl placený. Jeho cílem bylo dostat co nejvyšší mzdu. Existence dělníků, kteří neměli vůbec žádnou mzdu a jejichž představa vysoké mzdy tedy byla skromnější než představa zaměstnaného dělníka, však kapitalistovi umožňovala najímat práci za nižší mzdu. Fakticky to byla existence nezaměstnaných dělníků, co kapitalistovi umožnilo vyplácet ty nejnižší mzdy, za jaké byli dělníci ochotní pracovat. Takže výsledkem kolektivní dennodenní činnosti dělníků, z nichž každý individuálně usiloval o co nejvyšší možnou mzdu, byl všeobecný pokles mezd. Dopadem konkurence všech proti všem bylo, že všichni měli ty nejnižší možné mzdy a kapitalista měl co největší přebytek.

Dennodenní praxe všech anuluje cíle jednotlivců. Dělníci ale nevěděli, že jejich situace je produktem jejich vlastního každodenního chování. Jejich vlastní činnosti pro ně nebyly průhledné. Dělníkům se zdálo, že nízké mzdy jsou jednoduše přirozenou součástí života jako nemoc nebo smrt a že pokles mezd je přírodní pohroma jako povodeň nebo tuhá zima. Kritiky socialistů, Marxovy analýzy, ale také větší rozvoj průmyslu, který skýtal více času na reflexi, poodhalily některé roušky a umožnily dělníkům do jisté míry prohlédnout skrze své činnosti. V západní Evropě a Spojených státech se však dělníci nezbavili kapitalistické formy každodenního života a vytvářeli si odbory. V odlišných materiálních podmínkách Sovětského svazu a východní Evropy dělníci (a rolníci) nahradili třídu kapitalistů státní byrokracií, která v Marxově jménu nakupuje odcizenou práci a akumuluje kapitál.

S odbory se každodenní život podobá tomu, jaký byl před vznikem odborů. Vlastně je téměř stejný. Každodenní život se dál skládá z práce, z odcizené činnosti a z nezaplacené práce, nebo-li z nucené práce. Odborově organizovaný dělník už podmínky svého odcizení neřeší. Dělají to za něj odboroví funkcionáři. Podmínky, za nichž se dělníkova činnost odcizuje, již nejsou dány potřebou jednotlivého dělníka přijmout, co se mu nabízí. Nyní jsou dány potřebou odborového byrokrata udržet si své postavení pasáka mezi prodejci a kupci práce.

S odbory nebo bez nich nadhodnota není ani produktem přírody ani kapitálu. Vytváří se dennodenními činnostmi lidí. Nejenže si lidé při výkonu svých každodenních činností tyto své činnosti odcizují, ale také reprodukují podmínky, které je nutí, aby si své činnosti odcizovali, aby reprodukovali kapitál a tak i schopnost kapitálu nakupovat práci. Neděje se tak proto, že by neznali „žádnou alternativu“. Člověk, kterého postihla chronická porucha trávení, protože jí příliš mnoho tuku, nepokračuje v konzumaci tuku proto, že nezná alternativu. Buď chce mít raději potíže, než by se zřekl tuku, nebo mu není jasné, že jeho zdravotní problémy způsobuje každodenní konzumace tuku. A pokud mu jeho lékař, kněz, učitel a politik vykládají, že zaprvé je to tuk, co jej drží při životě, a že zadruhé oni už za něj dělají vše, co by dělal sám, kdyby mu bylo dobře, pak není žádným překvapením, že pro něj jeho činnost není průhledná a že se o její zprůhlednění ani příliš nesnaží.

Produkce nadhodnoty není podmínkou přežití lidské populace, ale kapitalistického systému. Nadhodnota je ta část z hodnoty komodit vyrobených prací, která se pracujícím nevrací. Lze ji vyjádřit buď v komoditách, nebo v penězích (stejně jako kapitál lze vyjádřit buď jako nějaké množství věcí, nebo peněz), ale nic se tím nemění na skutečnosti, že je vyjádřením zhmotněné práce, která je uložena v daném množství výrobků. A jelikož výrobky lze směnit za „ekvivalentní“ množství peněz, peníze „symbolizují“, nebo-li představují, stejnou hodnotu jako výrobky. Peníze pak lze směnit za množství jiných výrobků s „ekvivalentní“ hodnotou. Soubor těchto směn, k nimž v průběhu kapitalistického každodenního života dochází zároveň, tvoří kapitalistický proces oběhu. A právě tímto procesem dochází k metamorfóze nadhodnoty v kapitál.

Část z hodnoty, která se nevrací práci, nebo-li nadhodnota, umožňuje existenci kapitalisty a také mu umožňuje mnohem více než jen existovat. Kapitalista část této nadhodnoty investuje. Najímá si nové dělníky a kupuje nové výrobní prostředky. Rozšiřuje své panství. To znamená, že kapitalista **akumuluje novou práci**, a to jak ve formě živé práce, kterou si najímá, tak minulé práce (zaplacené i nezaplacené), která je uložena v jím nakoupených materiálech a strojích.

Třída kapitalistů jako celek akumuluje nadpráci celé společnosti, ale tento proces probíhá v celospolečenském měřítku a tudíž jej nelze rozpoznat, sledujeme-li pouze činnosti jednotlivého kapitalisty. Je třeba mít na paměti, že výrobky zakoupené daným kapitalistou jako nástroje mají tytéž vlastnosti jako výrobky, které prodává on sám. První kapitalista prodává nástroje druhému kapitalistovi za určitou sumu hodnoty a jen část této hodnoty se vrací dělníkům v podobě mezd. Zbývající část je nadhodnota, za kterou první kapitalista nakupuje nové nástroje a práci. Druhý kapitalista nástroje nakupuje za danou hodnotu, což znamená, že platí za celkové množství práce poskytnuté prvnímu kapitalistovi – množství práce, které bylo jak finančně odměněno, tak provedeno bezplatně. To znamená, že nástroje akumulované druhým kapitalistou obsahují nezaplacenou práci odvedenou pro toho prvního. Druhý kapitalista své výrobky pak prodává za danou hodnotu a jen část z této hodnoty vrací svým pracujícím. Zbytek používá na nové nástroje a práci.

Kdyby se celý tento proces vtěsnil do jednoho časového období a kdyby se všichni kapitalisté shrnuli do jednoho jediného, bylo by patrné, že se hodnota, za kterou si tento kapitalista pořizuje nové nástroje a práci, rovná hodnotě výrobků, kterou nevrátil výrobcům. Tato nahromaděná nadpráce je **kapitál**.

Z hlediska kapitalistické společnosti jako celku se souhrn veškerého kapitálu rovná sumě nezaplacené práce vykonané generacemi lidských bytostí, jejichž životy sestávaly z dennodenního odcizování jejich živé činnosti. Jinými slovy, kapitál, kvůli kterému lidé prodávají dny svých životů, je produktem prodané činnosti lidí a reprodukuje se a roste každým dnem, kdy nějaký člověk prodá další pracovní den, každou chvílí, kdy se rozhodne dál žít kapitalistickou formou každodenního života.

Ukládání a akumulace lidské činnosti

Přeměna nadpráce v kapitál je specifickou dějinnou formou obecnějšího procesu – procesu industrializace, permanentní přeměny materiálního prostředí člověka.

Jisté zásadní rysy tohoto důsledku lidské činnosti v kapitalismu lze uchopit prostřednictvím zjednodušené ilustrace. Ve fiktivní společnosti lidé většinu svého činného času tráví výrobou potravin a dalších nezbytností. Jen část jejich času je „nadčasem“ ve smyslu vynětí z výroby nezbytností. Tuto nadčinnost je možné věnovat výrobě potravin pro kněze a válečníky, kteří sami nic nevyrobí. Je možné ji využít k výrobě zboží, které se spálí při posvátných příležitostech. Je možné ji vynaložit k předvádění obřadů nebo gymnastických cviků. Ve všech zmíněných případech se materiální podmínky těchto lidí pravděpodobně nezmění z generace na generaci v důsledku jejich dennodenních činností.

Jedno pokolení lidí této fiktivní společnosti si však může svůj nadčas ukládat a nikoli jej vynakládat. Svůj nadčas by například mohly ukládat navíjením do pružin. Další pokolení může energii uloženou v pružinách rozvinout a použít ji k nutným úkolům, anebo může energii pružin jednoduše používat k navíjení nových pružin. Tak či tak, uložená nadpráce starší generace poskytne nové generaci větší množství pracovního nadčasu. I nové pokolení může tento přebytek ukládat do pružin a dalších schránek. V poměrně krátké době práce uložená v pružinách převyšší pracovní čas dostupný každé živé generaci. Při vynaložení poměrně nevelké energie budou lidé této fiktivní společnosti schopni využívat pružiny k většině svých nezbytných činností i k navíjení nových pružin pro budoucí generace. Většina živých hodin, které dříve trávili výrobou nezbytností, bude nyní dostupná pro činnosti, které si nevynucuje nutnost, ale projektuje je představitost.

Na první pohled se zdá nepravděpodobné, že by lidé věnovali hodiny svých životů bizarnímu úkolu navíjení pružin. Stejně tak nepravděpodobné se zdá, že i kdyby pružiny navíjeli, tak by je ukládali pro budoucí generace, jelikož rozvíjení pružin může například skýtat báječnou podívanou při slavnostních dnech.

Kdyby však lidé nedisponovali svými vlastními životy, kdyby jim jejich pracovní činnost nepatřila, kdyby jejich praktická činnost sestávala z *nucené práce*, pak je možné lidskou činnost využívat k navíjení pružin, k ukládání pracovního nadčasu do materiálních schránek. Dějinná úloha kapitalismu – úloha, kterou vykonávali lidé, jež akceptovali jako legitimní to, že jiní lidé disponují s jejich životy – spočívala právě v ukládání lidské činnosti do materiálních schránek prostřednictvím nucené práce.

Jakmile se lidé podřídí „moci“ peněz nakupovat uloženou práci i živou činnost, jakmile přistoupí na fiktivní „právo“ těch, co mají peníze, ovládat uloženou i živou činnost společnosti a disponovat s ní, mění peníze v kapitál a majitele peněz v kapitalisty.

Toto dvojí odcizení – odcizení živé činnosti ve formě námezdní práce a odcizení činnosti minulých pokolení ve formě uložené práce (výrobní prostředky) – není jednorázový akt, k němuž došlo někdy v dějinách. Vztah mezi dělníky a kapitalisty není cosi, co bylo jednou provždy na společnost uvaleno v nějakém konkrétním momentu minulosti. Lidé nikdy nepodepsali žádnou smlouvu ani neučinili verbální dohodu, kterou by se vzdali moci nad svojí živou činností a kterou by se vzdali moci nad živou činností všech budoucích generací ze všech koutů zeměkoule.

Kapitál nosí masku přírodní síly. Zdá se být stejně stabilní jako Země sama. Jeho pohyby se jeví stejně neodvratné jako příliv. Jeho krize vypadají stejně nevyhnutelně jako zemětřesení a povodně. Dokonce i když se přiznává, že moc kapitálu je vytvářena lidmi, takovéto doznání může být pouze příležitostí pro smyšlení ještě ošidnější masky – masky lidmi stvořené síly, frankensteinovského monstra, jehož moc budí ještě posvátnější hrůzu než moc kterékoli přírodní síly.

Kapitál však není ani přírodní síla ani lidmi stvořené monstrum, které vzniklo někdy v minulosti a od té doby vládne lidskému životu. Moc kapitálu nespočívá v penězích, jelikož peníze jsou společenskou konvencí, která má jen takovou „moc“, jakou jsou jí lidé ochotni propůjčit. Kdyby lidé odmítli prodávat svoji práci, peníze by nemohly vykonávat ani ty nejprostší úkoly, protože peníze nemohou „pracovat“.

Moc kapitálu nespočívá ani v materiálních schránkách, ve kterých je uložena práce minulých pokolení, jelikož potenciální energii uloženou v těchto schránkách může vysvobodit pouze činnost živých lidí, a to bez ohledu na to, zda dané schránky jsou, či nejsou kapitálem, nebo-li odcizeným „vlastnictvím“. Bez živé činnosti by sbírka předmětů, které tvoří kapitál společnosti, byla pouze rozházenou hromadou rozmanitých artefaktů, které samy o sobě nežijí, a „majitelé“ kapitálu by byli pouze roztroušenou kolekcí mimořádně netvůrčích lidí (z hlediska praktických dovedností), kteří se obklopují kousky papíru v marné snaze vzkřísit památku zašlé slávy. Jediná „moc“, kterou kapitál má, spočívá v dennodenních činnostech živých lidí. Tato „moc“ spočívá v ochotě lidí prodávat své každodenní činnosti výměnou za peníze a vzdát se kontroly nad produkty své vlastní činnosti a činnosti předchozích generací.

Jakmile člověk prodá svoji práci kapitalistovi a jako plat za onu práci přijme pouze část svého produktu, vytváří podmínky pro nakupování a vykořisťování druhých lidí.

Nikdo by dobrovolně nevyměnil za peníze svoji paži nebo dítě. Přesto, když člověk záměrně a vědomě prodává svůj pracovní život, aby tak získal základní životní potřeby, nereprodukuje jen podmínky, které z prodeje jeho života nadále činí nezbytnou podmínku jeho zachování. Vytváří také podmínky, které z prodeje života činí nutnost i pro druhé lidi. Budoucí pokolení samozřejmě mohou odmítnout prodávat své pracovní životy ze stejného důvodu, z jakého on odmítal prodat svoji paži. Každým neodmítnutím odcizené a nucené práce se však zvětšuje zásoba uložené práce, s níž může kapitál nakupovat pracovní životy.

Aby nadpráci přeměnil v kapitál, musí kapitalista nalézt způsob, jak ji uložit v materiálních schránkách, v nových výrobních prostředcích. A musí najímat nové pracovníky, kteří uvedou nové výrobní prostředky do chodu. Jinými slovy, musí svůj podnik rozšiřovat nebo založit nový podnik v jiném výrobním odvětví. To předpokládá či vyžaduje existenci materiálů, z nichž lze zformovat nové prodejné komodity, existenci kupců nových výrobků a existenci lidí, kteří jsou dost chudí na to, aby ochotně prodali svoji práci. Samy tyto požadavky jsou výtvorem kapitalistické činnosti a kapitalisté neuznávají žádné meze či překážky své činnosti. Demokracie kapitálu si žádá absolutní svobodu. Imperialismus není pouze „posledním stádiem“ kapitalismu – je také tím prvním.

Cokoli, co lze přeměnit ve zpeněžitelné zboží, je vodou na mlýn kapitálu, ať už to leží na kapitalistově půdě, nebo na susedově půdě, ať už to leží nad zemí, nebo v podzemí, pluje na moři, nebo se plazí po souši, ať už se to týká jiných světadílů, nebo jiných planet. Všechno lidské zkoumání přírody – od alchymie po fyziku – se mobilizuje k hledání nových materiálů pro ukládání práce, k hledání nových předmětů, které se někdo může naučit kupovat.

Kupci starých i nových výrobků se vytváří všemi dostupnými prostředky a neustále jsou objevovány nové prostředky. „Otevřené trhy“ a „otevřené dveře“ vznikají silou a podvodem. Nemají-li lidé dostatek prostředků, aby si koupili výrobky kapitalistů, ti si je najmou a platí je za výrobu zboží, které by si chtěli koupit. Vyrábějí-li již to, co kapitalisté musí prodat, místní řemeslníci, jsou tito zruinováni nebo koupeni. Zakazují-li zákony či tradice používání určitých výrobků, jsou tyto zákony a tradice zničeny. Chybí-li lidem předměty, s nimiž by mohli používat výrobky kapitalistů, učí je kupovat si tyto produkty. Úží-li se fyzické či biologické potřeby lidí, pak kapitalisté „uspokojují“ jejich „duchovní potřeby“ a najímají si psychology, aby tyto potřeby vytvářeli. Jsou-li lidé natolik ukojeni výrobky kapitalistů, že už dále nemohou mít užitek z nových předmětů, učí je kupovat předměty a podívané, které sice nejsou k užítku, ale lze je jednoduše pozorovat a obdivovat.

Na každém kontinentě se v předagrárních a agrárních společnostech nalézají chudí lidé.

Když nejsou dost chudí na to, aby po kapitalistově příchodu byli ochotni prodávat svoji práci, kapitalisté je ožebračí svými vlastními činnostmi. Ze země lovců se postupně stává „soukromé vlastnictví“ „majitelů“, kteří s použitím státního násilí uzavírají lovce do „rezervací“, kde pro jejich přežití není dostatek potravy. Zemědělské náčiní postupně seženou jen od téhož obchodníka, který jim na nákup nástrojů štedře půjčuje peníze tak dlouho, dokud „dluhy“ rolníků nedosáhnou takové výše, že jsou nuceni prodat půdu, kterou oni ani jejich předkové nikdy nekoupili. Škála kupců řemeslnických výrobků se postupně zužuje na obchodníky, kteří tyto výrobky zpeněžují na trhu, až se jednoho dne nějaký obchodník rozhodne usídlit „své řemeslníky“ pod jednou střechou a poskytovat jim nástroje, které jim všem umožní soustředit svoji činnost na výrobu těch nejziskovějších položek. Nezávislí i závislí lovci, rolníci a řemeslníci, svobodní lidé i otroci se mění v najaté pracovníky. Ti, kdo dříve disponovali svými vlastními životy, tváří v tvář drsným materiálním podmínkám přestávají se svými životy disponovat právě v tu chvíli, kdy se chápou úpravy svých materiálních podmínek. Z těch, kdo dříve byli vědomými tvůrci své vlastní skrovné existence, se stávají nevědomé oběti své vlastní činnosti, i když odstraňují skrovnost své existence. Lidé, kteří hodně byli, ale málo toho měli, nyní hodně mají, ale málo jsou.

Výroba nových komodit, „otevírání“ nových trhů a vytváření nových dělníků nejsou tři oddělené činnosti. Jsou to tři aspekty té stejné činnosti. Nová pracovní síla se vytváří právě proto, aby vyráběla nové komodity. Mzdy, které pracující dostávají, jsou samy o sobě novým trhem, jejich nezaplacená práce je zdrojem nové expanze. Ani přírodní ani kulturní překážky nemohou zastavit šíření kapitálu, přeměnu dennodenní lidské činnosti v odcizenou práci, přeměnu jejich nadpráce v „soukromé vlastnictví“ kapitalistů. Kapitál však není přírodní silou. Je souborem činností každodenně vykonávaných lidmi. Je formou každodenního života. Pokračování jeho existence a expanze předpokládá jen jednu zásadní podmínku: ochotu lidí dále si odcizovat své pracovní životy a tak reprodukovat kapitalistickou formu každodenního života.

Kalamazoo - 1969

„Odcizení dělníka v jeho produktu neznamena jen, že se jeho práce stává předmětem, vnějším bytím, nýbrž že existuje vně něj, nezávisle, jako cosi jemu cizího, a že se z ní stává svébytná síla, která stojí proti němu. Znamená to, že život, který na předmět přenesl, stojí proti němu jako cosi nepřátelského a cizího.“

„Tato rozporuplná forma je však přechodná. Vytváří skutečné podmínky pro své zrušení...“

„Vytváří základ pro univerzální rozvoj jedince. Skutečný rozvoj jednotlivců v kontextu, kde je odstraňována každá překážka, jim skýtá vědomí, že žádné hranice nejsou posvátné.“

„Praktická každodenní činnost námezdně pracujícího reprodukuje námezdní práci a kapitál. Svými dennodenními činnostmi „moderní“ lidé, stejně jako příslušníci kmene a otroci, reprodukují obyvatele, společenské vztahy a ideje své společnosti. Reprodukují společenskou formu každodenního života.“

Fredy Perlman

Asociace ALERTA
září 2012

alerta.cz
alerta@safe-mail.net